

ÖĞRENCİLERİN SINIF İÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLARININ ÖĞRETMENLERİN SINIF YÖNETİMİ BAŞARISINA ETKİSİ*

THE EFFECT OF THE ATTITUDES AND BEHAVIORS OF STUDENTS IN CLASSROOM TO TEACHERS' CLASSROOM MANAGEMENT SUCCESS

Ertuğ CAN**, Orhan BAKSİ***

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkilerini incelemek ve alana yönelik öneriler geliştirebilmektir. Araştırmada, veriler yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Bu araştırma, İstanbul ili, Pendik ilçesinde ortaokulda öğrenim gören 6., 7., ve 8. sınıf öğrencileri ve ortaokulda görevli branş öğretmenleri ile yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 11 branş öğretmeni ve 15 öğrenci katılmıştır.

Araştırma bulgularına göre öğretmenler, sınıf içinde öğrencilerin sergilediği istenmeyen davranışlar olarak en çok dikkat eksikliği, ilgisizlik, arkadaşlarıyla tartışma ve izinsiz konuşma ile karşılaşmaktadırlar. Öğretmenler, genellikle sözlü uyarı, sınıf dışında konuşma ile beden dilini kullanarak istenmeyen davranışları çözmeye çalışmaktadırlar. Öğretmenler üniversitede alınan eğitimin, sınıf yönetimi açısından yeterli olmadığını, okul yönetimi, sınıf iklimi ve sınıf içinde öğrencilerin olumlu tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarına olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin sınıf içinde sergilediği olumsuz davranışların kendilerinin de sınıfa karşı olumsuz tutum sergilemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrenci görüşlerine göre, sınıf içinde öğrencilerin dersin akışını bozma, dersi dinlememe, saygısızlık ve izinsiz konuşma şeklinde istenmeyen davranışlarına karşı öğretmenler genellikle olumsuz davranan öğrenciye sözlü uyarıda bulunmaktadırlar. Olumlu davranışları ise yüksek not vererek veya tebrik ederek ödüllendirmektedirler. Öğrenciler, olumsuz davranışlar karşısında sınıfa karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışları öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısını doğrudan etkilemekte, öğretmenlerin sınıfa karşı tutum ve davranışları da değişmektedir. Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yoluyla etkin yetiştirilmeleri, veli ile işbirliği, öğrencilerin bilgilendirilmeleri ve okul yönetimlerinin desteği ile istenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimine yönelik olumsuz etkileri azaltılabilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, öğrenci, sınıf yönetimi, tutum, davranış.

ABSTRACT: The aim of the study is to investigate the effect of the attitudes and behaviors of students in classroom to teachers' classroom management success, and to develop recommendations for the area. This research has been carried out via face to face interviews with the secondary school 6th, 7th and 8th grade students and branch teachers in Istanbul province, in the district of Pendik. The working group was consisted of 11 branch teachers and 15 students.

According to research findings, teachers in the classroom are faced most with lack of attention, lack of interest, argumentations and unauthorized conversations with friends as undesirable student behaviors. Teachers usually try to resolve unwanted behaviors by verbal warning, speech out side the classroom and using body language. According to the opinions of teachers, to be successful at classroom management,

* Bu çalışma, 1-3 Eylül 2014 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesi-İstanbul'da düzenlenen YILDIZ International Conference on Educational Research and Social Science (YICER2014), sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr. Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, ertugcan@gmail.com

*** Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, orbaksi@gmail.com.

Teachers state that the training received at the university is not sufficient in terms of classroom management, and there are positive effects of school management, classroom climate and students' positive attitudes and behaviors in the classroom to the achievement of teachers' classroom management. Teachers state that exhibition of negative student behaviors in classroom cause teachers to exhibit negative attitudes to the class.

According to the students' opinion, teachers generally warn the students verbally who have unwanted behaviors such as disturbing the flow of lecture, not listening to the lessons in the classroom, and disrespectness and unauthorized speech and they reward the positive by the high note or greetings. Teachers determine the classroom rules with the students. Students state that teachers exhibit negative attitudes and behaviors to the classroom such as various criminal practices, getting angry and shouting against negative student behaviors.

According to the results of the study, students' attitudes and behaviors directly affect the success of the classroom management of the teachers and change the teacher attitudes and behaviors to the classroom. According to survey findings, with the effective education of teachers through pre-service and in-service training, collaboration with parents, informing the students and the support of the school administrations, the negative effects of student behaviors in the classroom to the teachers' classroom management can be reduced.

Keywords: Teacher, student, classroom management, attitude, behavior.

GİRİŞ

Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışları, öğretmenlerin sınıf yönetimini etkileyen en önemli değişkenlerden biridir. Okullardaki eğitim, öğretim ve öğrenme etkinlikleri sınıf ortamında gerçekleşmektedir. Öğretmenlerin eğitim-öğretim etkinliklerinde eğitsel hedeflere ulaşabilmesi, öğrencilerin sınıf içindeki tutum ve davranışlarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Öğretmenlerin eğitsel hedeflere ulaşabilmesi, sınıf içindeki istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesine bağlıdır. Öğrencilerin sınıf içi istenmeyen tutum ve davranışlarının önlenmesi, olumlu tutum ve davranışlarının geliştirilebilmesi, öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısını pozitif yönde etkilemektedir.

Sınıf yönetiminde karşılaşılan sorunlar öğretimin verimliliğini düşürmektedir. Sınıf içinde yaşanan olumsuz davranışlar da öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısını, dolayısı ile eğitimin niteliğini olumsuz etkilemektedir.

Günümüz eğitim sisteminde, öğrenciyi merkeze alan yaklaşımların ön planda olması nedeniyle, öğretmen kadar öğrenciye ve ailelere de önemli görevler düşmektedir. Çünkü, eğitim öğretimdeki başarıda öğretmen, öğrenci ve ailelerin önemli etkileri bulunmaktadır. Sınıf içinde öğretmenlere ne kadar sorumluluk düşüyorsa, öğrencinin tutum ve davranışları da sınıf içindeki eğitim ve öğretim ortamını, dolayısıyla öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısını etkilemektedir.

Eğitim öğretimin temel amacı, öğrencilerde istenilen olumlu davranışlar geliştirebilmektir. Bu süreçte, formal ve informal öğrenmelere bağlı olarak geçirilen yaşantılar kişinin davranışlarında istenilen veya istenmeyen öğrenmelere neden olabilmektedir. Sosyal bir sistem olarak okul, öğrenciyi toplumdan alır ve yetiştirerek tekrar topluma sunar. Kuşkusuz nitelikli insan gücünün yetiştirildiği yer, sistemin en işlevsel parçası olan okul ve onun alt parçası olan sınıflardır. Eğitimin kazandırmayı amaçladığı davranışların okullarda kazandırılmaya çalışıldığı yerler sınıflardır (Başar, 2011).

Eğitimin hedefi olan istendik davranış değişimi ve davranış yaratılması çoğunlukla sınıf ortamında gerçekleştirilmektedir. Öğretmen, program ve kaynakları kullanarak öğrencilere istendik davranışlar kazandırmak için çaba göstermektedir. Ancak, çeşitli nedenlere bağlı olarak, sınıfta ortaya çıkan disiplin sorunları, istendik davranışların kazandırılmasını zora sokabilmektedir. Bunların üstesinden gelebilmek için, sorunların nedenlerinin araştırılması,

uygun öğrenme ortamlarının sağlanması, çağdaş sınıf yönetim anlayışının egemen kılınması gereklidir (Sirkeci, 2010:1).

Eğitim ortamı, sınıfın fiziksel, davranışsal ve öğretim ortamlarının birleşimiyle oluşur. Amaçlara ulaşmaya en uygun fiziksel düzenlemeler, çok yönlü hazırlıklara dayalı etkili bir eğitim planı, bu planın uygulanışında gözlenmek istenen öğretmen ve öğrenci davranış örüntüleri, ortamın öğeleri olarak görülebilir (Başar, 2011:12).

Sınıf Yönetimi

Sınıf yönetimi öğretmenlik mesleğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Günümüzde, öğretim ortamındaki uyarıcıların zenginleşmesi, öğrenci özelliklerinin ve ihtiyaçlarının toplumsal değişmeye paralel olarak farklılaşması, okullarda olumsuz öğrenci davranışlarının artmasına neden olmuştur. Önceleri geleneksel yöntemler sınıf yönetimi için yeterli iken, günümüzde sınıf düzeninin sağlanması ve etkili bir sınıf yönetimi için genel psikoloji, sosyal psikoloji, yönetim, öğrenme ve öğretme alanlarında yapılan çalışmaların eğitim ortamına uyarlanması ve yeni yöntemler geliştirilmesi gerekmektedir (Erden, 2008:16; Akt. Hayva, 2010:1).

Sınıf yönetimi, sınıfta hedefler doğrultusunda öğretim ve öğrenmenin oluşması için öğretmenin öğrenme çevresi ve öğrenci davranışlarını düzenlemesi, kontrol etmesi ve değiştirmesiyle ilgili teknik ve etkinlikler bütünüdür (Erden, 2001:18). Sınıf yönetimi, sınıfın dikkatini kontrol etmeyi, öğrencilerin davranış ve aktivitelerini kontrol etmeyi, öğretim materyallerini ustalıkla kullanmayı, sınıfın çalışma koşullarını geliştirmeyi ve doğabilecek herhangi bir dikkat dağıtıcı unsuru yok etmeyi içerir (Brown, Oke ve Brown, 1982:15; Akt. Gündüz ve Can, 2013:420). Bu bakımdan sınıf yönetimi kendi içinde bir takım kurallarla işleyen bir süreçtir (Gündüz ve Can, 2013:420).

Sınıf yönetimi, sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilmesidir (Lemlech, 1988:3); içinde öğrenmenin gerçekleştiği bir çevrenin oluşturulabilmesi için gerekli olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamın, kuralların sağlanması, sürdürülmesidir (Brophy, 1988:2; Montero-Sieburth, 1989:4; Doyle,1986:394); öğretmen ve öğrencilerin çalışma engellerinin en aza indirilmesi, öğretim zamanının uygun kullanılması, etkinliklere öğrencilerin katılımının sağlanmasıdır (Kearney ve Diğerleri, 1985:19); sınıfa gerekli kaynakların, sınıfı oluşturan insanların zamanının yönetimidir (Haigh, 1990:13; Aktaran: Başar, 2011:6).

Etkili sınıf yönetiminin önemli değişkenlerinden biri öğretmen davranışlarıdır. Yani etkili öğretmen yalnızca öğretimin nasıl yapılacağını ya da öğretim sırasında karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceğini bilen değil, bildiklerinden hangisini ne zaman uygulayabileceğine karar veren ve bunu uygulayan öğretmendir. Yeterli öğretmenler planlı, düzgün konuşan, çeşitli araç gereçleri kullanıp yöntemleri uygulayabilen öğretmenlerdir. Etkililik ise öğretmen ve öğrencilerin yaptıklarının bir işlevidir. Etkililikte, öğrenci ve öğretmenlerin gereksinimleri ile yapılacak işin gerekleri rol oynar. Etkililik, ortama getirilen bir nitelik değil, ortamla baş etmek için yapılanlardır (Açıkgöz, 2003; Akt. Şahin, 2011:241).

Sınıflar, eğitim-öğretim etkinliğinin üretim yeridir. Bu nedenle, sınıf yönetiminde, sınıfın fiziksel yapısı, öğrencinin özellikleri, öğretmenin yeterliği büyük önem taşımaktadır. Sınıfta yönetici konumunda olan öğretmendir. Sınıf içindeki davranışı sınıf dışındaki davranışlardan soyutlamak olası değildir. Çünkü, okulun toplumsal çevresi, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı öğrencinin toplumsallaşmasında önemli role sahiptir (Celep, 2008:1).

Sınıfta yönetici konumunda olan öğretmenin, öğrencinin yaşadığı çevreden sınıf ortamına taşıdığı tutum ve davranışları, istedik davranışlar haline dönüştürebilmesi öğretmenin

yeterliliğine bağlıdır. Sınıf yönetimi ilkelerini bilmesi yetmez. Aynı zamanda bu ilkeleri uygulamaya geçirebilmesi gerekir.

Sınıf yönetiminin temelinde öğretmenin becerisi yatar. Daha iyi bir eğitim için öğretmenlerin eğiticilik özelliği kadar yöneticilik özelliklerinin de geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Sınıf yönetiminin başarılı bir biçimde gerçekleştirilmesi, öğretmenin sınıf yönetimi alanında yetişmiş olmasına bağlıdır (Demirtaş, 2014:10).

Sınıf Yönetiminin Önemli Değişkenleri

Öğretmen

Öğretmen, eğitim kurumlarında eğitim sürecini planlayan, yürüten ve değerlendiren kişidir.

Sınıfta öğretimi etkileyen önemli etken öğretmendir. Öğretmen sadece öğretimi etkilemez, aynı zamanda öğrenciyi de etkiler. Öğretmen, sınıfının önderi olarak, öğrencilerini başarıya ulaştırmada en önemli kişidir. Öğretmen, yeri geldiğinde, öğrencisinin gözünde ana babadan ve tanıdığı kişilerden daha üstündür. Böyle bir öğretmenin, öğrenci üzerindeki eğitsel etkisi de derindir. Öğrencinin öğretmenlerini örnek alma olasılığı çok yüksektir (Başaran, 2008:383).

Sınıf yönetiminin en etkili ögesi öğretmendir. Etkili bir sınıf yöneticisi olarak öğretmenden beklenenler; sınıfı eğitim için hazırlaması, sınıfın kurallarını öğrencilerle belirleyip öğrencilere benimsetmesi, öğretimi düzenleyip sürdürmesi ve öğrencilerin uygun davranmasını sağlamasıdır (Ağaoğlu, 2002:7).

Eğitim öğretim hizmetlerinin odağında öğretmenin bulunmasından dolayı, eğitim-öğretim etkinliklerinin amacına uygun biçimde yürütülmesinde ve amacına ulaşmasında en önemli görevlerden birini öğretmen üstlenmektedir. Bu anlamda, okulun eğitim hizmetlerini üreten öğretmen, eğitim sisteminin vazgeçilmez bir parçasıdır (Başaran, 1993:123; Akt. Gündüz ve Can, 2013:423). Bu süreçte, öğretmenin okuldaki rolünü bilgi yayıcılık, disiplinlilik, yargıçlık, sırdaşlık, ana-babalık (Tezcan, 1994; Akt. Gündüz ve Can, 2013:423), öğrencileri toplumsallaştırmak, onlara önderlik yapmak, rehberlik etmek ve moral vermek olarak sıralamak mümkündür. Öğretmenlerin bu rolleri yerine getirebilmeleri, onların bu yönde gerekli donanıma, bilgi, beceri ve tutuma sahip olmalarını gerektirmektedir (Gündüz ve Can, 2013:423).

Öğrenci

Öğrenci, planlı öğretim yapan bir eğitim yerinde, önceden tasarlanan bir eğitim programının gerektirdiği öğrenme yaşantılarını belli bir sürede kazanmaya çalışan kişidir. Bu tanıma göre, her kim ki yaşına bakılmaksızın planlı bir öğretim sürecinden geçiriliyorsa, öğrencidir. Öğrenciliğin, toplumda kendine özgü bir konumu; yasalara göre görevleri, sorumlulukları ve hakları vardır. Okulun yaşaması, öğrencilerin var olmasına bağlıdır (Başaran, 2008:357).

Derslik – Sınıf

Okulda, ister sınıf geçme, isterse ders geçme düzeni uygulansın, öğretmen belli ölçülere göre sınıflandırılmış bir küme öğrenciye öğretim yapar. Bu kümelendirilmiş öğrencilere (bu küçük topluma), eğitimde sınıf denir (Başaran, 2008:382).

Sınıf Ortamı

Sınıf ortamı; sınıfı oluşturan fiziksel düzenlemeler, psikolojik durumlar, öğrencilerin duyuş ve değerlendirmelerini etkileyen toplumsal ve kültürel öğelerin etkileşiminin bir ürünü olarak tanımlanabilir. Sınıf ortamı, sınıfta bulunan öğretmen ve öğrencilerin etkileşim içinde olduğu, öğretmen ve öğrencilerin davranışlarını etkileyen ilişkiler bütünüdür.

Eğitim hizmetinin niteliğini artırmsk için yapılması gerekenlerden biri de, sınıfın öğretim ortamının, amaçların gerçekleşmesine en üst düzeyde hizmet edebilecek hale getirilmesidir. Bu durum, öğretim ortamının düzenlenişinde, öğretimin yürütülmesi, değerlendirilmesi, düzeltilmesinde, öğretim yönetiminin rolünü gösterir (Başar, 2011:87).

Tutum

Tutulan yol, tavır, davranış (TDK, 2014).

Davranış

Çocukların davranışlarının oluşumu ilkeseldir. Düzenlilik gösterir. İlkeselliğin anlamı, çocukların davranışlarının davranış ilkelerine göre olduğudur. Gelişi güzel olmaz. İlkeler ve ilkelerle bağlantılı işlem süreçleri bilinir, anlaşılır ve bunlara uygun davranılırsa, çocukların davranışlarını açıklamak ve değiştirmek olasıdır (Özyürek, 2004:11).

Kural

“Kural, davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilke” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2014). Sınıf açısından bakıldığında kural “öğrencilere sınıfta hangi davranışın kabul edilebilir hangi davranışın kabul edilemez olduğunu açıklayan yargı” olarak açıklanmaktadır (Parsh vd.,1995:300; Akt: Okutan vd., 2002:9). Bir başka tanıma göre ise kural, davranışa yönelik genel beklentiler ya da standartlardır (Jones ve Jones,1998; Wong ve Wong 1998; Everson vd.,1997). Aydın (2002) ise kuralı” sınıfta yer alan eğitim yaşantılarının amaçlarına dönük kararlar dizisi” olarak tanımlamaktadır (Akt. Okutan vd., 2002:9).

Disiplin

Bireylerin içinde buldukları ortama uyum sağlayabilmeleri adına yapılan her türlü uygulamadır (Kutlu, 2006; Akt. Gangal, 2013:4).

Disiplin, eğitimin amaçlarına ulaşmak için birey ya da grupların davranışlarını kontrol altına almaya yönelik etkinliklerin tümüdür (İlgar, 2000:164; Akt. Sirkeci, 2010:5).

Disiplin, bireylerin var olan yazılı-yazısız kurallara uyması düzenli ve kontrollü davranması olarak tanımlanabilir (Sipahioğlu, 2008). Kişinin kendisini kontrol etmesi ve kendi davranışlarını denetlemesi ve kontrollü davranması olarak tanımlanabilir (Sipahioğlu, 2008). Kişinin kendi davranışlarını denetleme ve değerlendirme becerisine sahip olması da disiplin kavramıyla açıklanabilir (Özer, 2009). Disiplin “Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel

düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü” olarak tanımlanabilir (TDK, 1974; Akt.Gangal, 2013:11).

İstenmeyen Davranışlar

İstenmeyen davranış, disiplinle ilgili önemli kavramlardan biridir. Evertson ve diğerleri (1997), istenmeyen davranış kavramının genel bir kavram olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle istenmeyen davranışları önemsiz sorun, az önemli sorun, büyük fakat sınırlı etkisi olan sorun, artan veya yayılım gösteren sorun olmak üzere dört sınıfa ayırmışlardır (Akt. Aydın, 2004:328).

İstenmeyen davranış, çocukların sınıf ortamında olumsuzluk yaratan ve dersin işlenişine engel olan davranışlar bütünüdür (Pala, 2005; Akt. Gangal, 2013:4)

Öğrencilerin yüksek sesle konuşması, izinsiz sırasını terk etmesi, ders süresince ilgisi olmayan çalışma yapması veya okuması, not yazma, şeker yeme, etrafa çöp atma, serbest çalışma veya grup çalışması süresince fazla konuşma gibi örnekler nadiren meydana geldiğinde, sınıf etkinliklerine zarar vermediği veya öğrencilerin öğrenmesine ciddi müdahale etmediği için az önemli sorunlardır. Bu davranışlar, kısa sürdüğü ve bir veya birkaç öğrenci ile sınırlı olduğu sürece çok ciddi değildir (Aydın, 2004:329).

Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışları Çözme Stratejileri

İstenmeyen davranışlara karşı çözüm yolu belirlemede göz önünde tutulacak en önemli nokta davranışın niteliğinin doğru algılanmasıdır. İstenmeyen davranışlar; dikkatsizlik, acemilik, korku, heyecan, bilgisizlik nedeniyle tesadüfen sergilenen ve tekrarlanmayan davranışlar biçiminde olabileceği gibi, kasıtlı, art niyetli, olumsuzluk içeren davranışlar biçiminde de olabilir (Başar; 1999: 95, Çelik; 2002: 164, Öztürk; 2002: 143-170, Korkmaz; 2002:175, Tertemiz; 2000: 54, Özdemir, 2004: 270; Akt. Sarıtaş, 2006:171).

Öğretmenin olumsuzluk içeren ancak kasıt ve kötü niyet taşımayan davranışlarla, sürekli tekrarlanan ve zarar verici davranışların farkında olması gerekir. İstenmeyen davranışta bulunan öğrencinin bu davranışı ile ilişkili olabilecek gerçek niyeti ve davranış sonrası beklentisinin dikkatle izlenmesi gerekmektedir. Sınıf yönetimi bakımından yetkin bir öğretmenin, başvurma amacı ve yarattığı sonuç açısından birbirinden çok farklı olan bu iki tür davranışa karşı farklı düzeltme ve değiştirme stratejilerini kullanması beklenir (Sarış, 2006:171).

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkilerini incelemek ve alana yönelik öneriler geliştirebilmektir.

YÖNTEM

Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkisini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yoluyla elde edilen veriler görüşme formlarına yazılmış, görüşme formlarının incelenmesi amacıyla içerik analizi yapılmıştır.

İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik Analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır.

Görüşmeler, tartışmalar, konuşmalar, sohbetler, tiyatro gösterileri, içerik analizi tekniği kullanılarak incelenebilir. Örneğin, bir sınıfta geçen tartışmalar, işlenen dersler, öğrenci ve

öğretmen görüşmeleri, sınıf dışı etkileşimin analiz edilmesi gereken bir durumda elde edilen ham veriler kodlanıp yönetilebilir, küçük parçalara bölünerek içerik analizi gerçekleştirilir. İçerik analizi bireylerin, ekiplerin, kurumların ilgilerinin belirlenmesinde ve tanımlanmasında kullanışlı bir tekniktir. Hatta içerik analizi ile insanların ya da grupların inançları, tutumları, değerleri ve düşünceleri ortaya çıkarılabilir (Stemler, 2001; Akt. Büyüköztürk, 2010:269).

Araştırma Modeli

Araştırma nitel desende oluşturulmuş ve yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır ve algılar ile olaylar doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Bu çalışma 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde İstanbul Pendik ilçesinde ortaokullarda görevli branş öğretmenleri ve 6.,7., ve 8. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 11 branş öğretmeni ve 15 öğrenci katılmıştır. Öğretmenlerin 7'si kadın 4'ü erkektir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekî kıdemleri; 8 öğretmenin 3-10 yıl, bir öğretmenin 11 yıl, bir öğretmen 24 yıl, bir öğretmen de 31 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 7'si erkek, 8'i kız öğrencidir. Öğrencilerin 5'i 8. sınıf, 6'sı 7. sınıf, 4'ü 6. sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Görüşme sırasında, öğretmen ve öğrencilere gerektiğinde ek sorularla yarı yapılandırılmış görüşme sağlanmıştır. Soruların her biri araştırmayı desteklemek ve cevaplar arasında tutarlılığı ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Önce 10 öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Öğretmen görüşme formunda yer alan toplam 18 soru, pilot uygulama sonucunda uzman görüşleri alınarak düzeltilmiş ve 11 soruya indirilmiştir. Öğretmen görüşme formunda yer alan 4 soru demografik özellikleri belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Öğrenci görüşme formu 15 soru olarak hazırlanmıştır. 10 öğrenci ile pilot uygulama yapılmış ve pilot uygulama sonucunda uzman görüşleri de alınarak düzeltmeler yapılmıştır. Düzeltmeler sonunda öğrenci görüşme formu 10 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından görüşmeler sonucunda içerik analizine uygun olarak kodlamalar yapılmış ve bu kodlamalara uygun olarak veriler bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir. Nitel araştırma tekniklerden içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin her bir soruya verdiği cevaplar benzerlikleri bakımından gruplandırılarak yorumlanmış, ayrıca her soruya verilen cevaplar rastgele olarak aynen sunulma yoluna gidilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla uzman çözümlenmeleri de dikkate alınmış ve ortak noktalar belirlenmiştir.

BULGULAR, TARTIŞMA ve SONUÇ

Eğitim ve öğretim hizmetlerinin odağında öğretmenin bulunmasından dolayı, eğitim-öğretim etkinliklerinin amacına uygun biçimde yürütülmesinde ve amacına ulaşmasında en önemli görevlerden birini öğretmen üstlenmektedir. Bu noktada öğretmenin çağdaş bir anlayışa sahip olması ve bu doğrultuda eğitim- öğretim etkinliğini sürdürmesi gerekmektedir (Gündüz ve Can, 2013:421).

Ders süresi boyunca öğretmenin ve öğrencilerin neler yapacağına karar veren kişinin genelde öğretmen olması sebebiyle ve öğretmenlerin de birer insan olduğu düşünüldüğünde öğretmenleri; öğrencilerin derse karşı olan tutum ve davranışları, ders içi iletişimin etkililiği, öğrencilerin saygı, sevgi ve ders içi olumlu davranışları öğretmeni etkilemektedir. Bu durumda öğretmenin profesyonelce ders işleyişini gerçekleştirmesi, dersi ve sınıfı uygun bir şekilde kontrol etmesi öğretmenin sınıf yönetim becerisi ve bilgi birikimi ile ilgilidir (Demirtaş, 2005:9, Akt; Gündüz ve Can, 2013:420).

Katılımcıların sınıf içinde karşılaşılan olumsuz ve istenmeyen davranışların neler olduğuna ilişkin görüşleri karşılaştırılarak incelendiğinde, birçok ortak olumsuz ve istenmeyen davranış karşımıza çıkmaktadır. Bu davranışların sıralaması değişmekte ancak genel olarak, izin almadan konuşma, ders akışını bozma, derse olan ilginin azlığı gibi birçok ortak görüş ortaya çıkmaktadır. Bazı olumsuz davranışların tanımlanmasında ise öğretmen ve öğrenci görüşleri farklılaşmaktadır. Örneğin, öğrencilerin derse hazırlıksız gelmesi, yalan söylemesi ve kurallara uymaması, konuşanın sözünü kesmesi şeklinde ifade edilen olumsuz davranışlar öğretmenler tarafından ifade edilirken, argo söz kullanımı şeklindeki olumsuz öğrenci davranışları ise öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre, öğrenciler genellikle öğretmenlerinin olmadığı ortamlarda arkadaşlarına karşı argo söz kullanmaktadırlar.

Araştırma bulguları ile literatür karşılaştırıldığında, öğretmenler sınıfta istenmeyen farklı davranışlar ile karşılaşmakta ve bu sonuçlar araştırma bulgularını desteklemektedir. Örneğin; Sınıf kurallarına uymama, küfürlü konuşma (Keleş, 2010; Gürşimşek, ve Saygılı, 2008); derste izinsiz konuşma (Balay ve Sağlam 2008; Elban, 2009; Yıldız, 2006; Şenay, 2011); çekingenlik, hiperaktivite ve dikkat eksikliği (Yüksel, 2006); televizyonda şiddet içerikli programların izlenmesinden kaynaklanan sorunlar (tehdit etme), bencillik, arkadaşlarına zarar verme (Dönmez ve Cömert, 2009; Keskin 2009; Şenay, 2011), dikkat çekmeye çalışan öğrenciler, özgüven duygusunun fazla olması, birbirlerini şikayet etme (Dönmez, ve Cömert, 2009; Neyişçi Karakaş, 2005; Yüksel, 2006; Kapucuoğlu Tolunay, 2008); öğrencilerin istedikleri zaman yemek yemeleri, ana sınıfından gelen alışkanlıklar (derste şarkı söylemek ve oyun hamuru ile oynamak), öğrencilerin ailelerinden ayrılmak istememeleri, velilerin çocuklarına aşırı bağlılığı, öğrencilerin öğretmene saygısız davranması (Çankaya ve Çanakçı 2011); devamsızlık (Keleş, 2010; Gürşimşek, Saygılı, 2008; Dönmez ve Cömert 2009; Neyişçi Karakaş, 2005); gibi öğrencilerin değişik istenmeyen davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmaktadır (Akt. Çetin, 2013:265).

Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre, öğretmenler sınıfta karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışlarına karşı genellikle sözlü uyarıda bulunmaktadır. Araştırmaya katılan bazı öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre, öğretmenler olumsuz öğrenci davranışları karşısında ceza verme yöntemini de kullanmaktadır. Bu görüş, öğrenci görüşlerinde daha yüksek oranda ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler ayrıca, sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları karşısında öğrenci velileri ile görüştiklerini ifade etmişlerdir. 5 yıllık kıdeme sahip bir matematik öğretmeni, olumsuz öğrenci davranışına karşı görüşlerini “*Olumsuz davranış sergileyen öğrenciyi uyarıyorum. Öğrenci ile bireysel olarak dersten sonra görüşüyorum. Olumsuz davranışına devam ederse veli ile işbirliğine geçiyorum. Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek göstererek davranışını pekiştiriyorum.*” şeklinde ifade etmiştir. 10 yıllık kıdeme sahip bir Sosyal Bilgiler Öğretmeni ise “*“Dersi anlatırken sınıf aralarında gezerim. Dersi çocuklara anlattırırım. Soru cevap yaparım. Elimle ‘sus’ işareti yaparım. Olumlu dönüt alamıyorsam kızarak uyarırım.*” görüşünü belirtmiştir. Katılımcı bir öğrenciye göre ise “*Öğretmenler sınıf içinde olumsuz davranışı yapan öğrenciyi önce uyarır, kızar, müdüre götürmekle tehdit eder, sözlü notundan puan kırarlar.*” Bir başka öğrenci ise “*Öğretmenlerimiz genellikle bağırarak, masaya vurmaya, dışarıya göndermek gibi çözümler üretiyorlar*”, görüşünü ifade etmiştir.

Araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında, değişik araştırma bulgularına göre öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen davranışlarla ilgili çözüm önerileri şunlardır (Çetin, 2013:265); ceza ve ödül verme (Sipahioğlu, 2008; Çankaya ve Çanakçı, 2011; Alkan, 2007); uyarma (Alkan, 2007; Yüksel, 2006; Kapucuoğlu, Tolunay, 2008; Yıldız, 2006); görmemezlikten gelme (Kapucuoğlu, Tolunay, 2008; Elban, 2009; Sarıtaş, 2006); öğrencilere daha fazla samimi davranma; öğrencileri etkinliklerle kaynaştırma; rehberlik servisi (Kahraman, 2006; Keleş, 2010; Sarıtaş, 2006); görev verme (Kahraman, 2006; Çankaya ve Çanakçı 2011); öğrencileri kendisine yakın yerde oturtma, oyun oynatma, velileri bilgilendirme (Keleş, 2010); öğrencileri derse katma, arkadaşlığın önemini anlatma, etkinlik yaptırma; öğrencilere anlayışlı davranma; güncel konuya yer verme, öğrencileri dinleme, beslenme zamanında yemek yemeleri kuralını öğretme, çocukların okula alışmaları için oyun oynatma, ilk hafta velilerin okula gelmesine izin verme, veli ve çocukları saygı konusuna bilinçlendirme; velilerle iletişim; öğrencilere söz arak konuşmaları gerektiğini söyleme; sorumluluk verme (Kapucuoğlu Tolunay, 2008; Sarıtaş, 2006; Elban, 2009); öğrencileri dinleme (Keskin, 2009) şeklinde sıralanmaktadır (Akt.Çetin, 2013:265).

Sınıf yönetiminde başarılı bir öğretmenin nasıl olması gerektiğine ilişkin olarak öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin 5'i öğrencilere demokratik ve adil davranmalı, 4'ü pedagojik formasyonunun yeterli olması gerektiğini, 4'ü motive edici ve rehberlik etmesini bilmesi gerektiğini, 3'ü öğrenciye karşı sevgi, saygı ve hoşgörülü olması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca, sınıf yönetiminde başarılı bir öğretmenin disiplinli olması, sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirlemesi, etkili iletişim becerisine sahip olması ile olumlu pekiştirme kullanması gerektiğine ilişkin öğretmen görüşleri bulunmaktadır. Katılımcı bir öğretmen, *“Sınıf yönetiminde başarılı bir öğretmen, sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirlemelidir. Bu kurallara uyulması konusunda kararlı ve tutarlı olmalıdır. Ayrıca sınıftaki tüm öğrencilere adil davranmalıdır. Sınıfta olumsuz davranışlar değil, olumlu davranışlar pekiştirilmelidir.”* görüşünü paylaşmıştır.

Üniversitede sınıf yönetimi ile ilgili olarak alınan hizmet öncesi eğitimin sınıf yönetimi başarısında ne derece etkili olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğu (9 kişi), hizmet öncesi üniversitede alınan eğitimin etkili bir sınıf yönetimi başarısı açısından yeterli olmadığını düşünmektedir. Öğretmenlerin az bir bölümü (2 kişi) üniversitede sınıf yönetimi ile ilgili olarak alınan eğitimin yeterli olduğunu düşünmektedir. Hizmet öncesinde alınan eğitimin yeterli olmadığını belirten öğretmenler, sınıf içinde sınıf yönetimi ile ilgili önemli zorluklar yaşadıklarını ve bu zorlukları yıllar geçtikçe tecrübe kazanarak aşmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen *“Üniversitede teorik olarak alınan derslerin, okulda yani pratikte çok yer alamadığını gördüm. Kitaplarda öğretmenler sabır taşı öğrenciler de melek olarak yer alıyordu.”* görüşünü ifade etmiştir. Bir başka öğretmene göre ise *“Üniversite teorik ağırlıklı olduğu için okulda uygulaması biraz güçleşebiliyor. Tecrübe edilen durumlara karşı ne yapılması gerektiği zaman geçince ortaya çıkıyor. Teorik bilgi ve uygulaması çok farklı durumlara yol açabiliyor.”*

Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına ne tür etkileri bulunduğuna ilişkin öğretmen görüşlerine göre, öğretmenlerin çoğunluğu (7 kişi) öğrencilerin sınıf içindeki olumlu tutum ve davranışlarının kendilerini motive ettiğini, sınıf yönetimi başarılarına olumlu etki yaptığını belirtmişlerdir. Bazı öğretmen görüşleri (2 kişi) ise olumsuz tutum ve davranışların sınıf yönetimi başarılarını olumsuz etkilediği yönündedir. Bazı öğretmen görüşlerine (2 kişi) göre ise öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışları öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarına herhangi bir etkide bulunmamaktadır. Ancak, öğretmen görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin sınıf içindeki olumlu tutum ve davranışları, öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını olumlu yönde etkilemekte ve sınıf yönetimi başarılarını arttırmaktadır. Kıdemi 11 yıl olan bir Türkçe öğretmene göre, *“Öğretmen kuralları ve*

yaptırımları öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışlarına göre belirlediği için sınıfın tutumu öğretmenin sınıf başarısını etkiler. Öğretmen sınıfa göre yöntem belirler.”

Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısında okul yönetiminin ne gibi etkileri bulunduğu ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin tamamı, öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına okul yönetiminin önemli etkileri bulunduğunu düşünmektedirler. Bu sonuç, öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısında okul yönetiminin önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler okul yönetiminin öğretmenleri desteklemesi gerektiğini, sorunları geçiştirmek yerine çözüm yolları üretmesini, öğretmenin eğitimle ilgili her türlü ihtiyacını karşılayıp, ona huzurlu bir ortam sunması gerektiğini belirtmişlerdir. Kıdemi 8 yıl olan bir Matematik öğretmenine göre “Okul yönetimi öğretmeni desteklerse ve sorunları geçiştirmek yerine, çözüm yolları üretebilirse kesinlikle sınıf yönetimi daha başarılı olacaktır.”

Sınıf ikliminin (demokratik-özgür-öğrenciye karşı olumlu olumsuz tutum) öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerine göre, öğretmenler, demokratik ve özgür kavramlarının önemli olduğunu, mümkün olduğunca demokratik olmaya ve öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebileceği bir ortam yaratmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, sınıf kuralları doğrultusunda sınıf yönetiminin etkili olacağını, olumlu bir sınıf ikliminin öğrenci davranışlarını olumlu etkileyeceğini, öğrencilere karşı adil davranılması gerektiği, çok fazla özgürlükçü yaklaşımın sınıf düzenini bozabileceğini, sınırlar ve kurallar konulması gerektiğini, kurallar çerçevesinde demokratik tutum gösterildiği takdirde, sınıf yönetimi başarılarının arttığını ifade etmişlerdir. Kıdemi 8 yıl olan bir Türkçe öğretmeni “Demokratik ve özgür kavramları benim için önemlidir. Elimden geldiğince demokratik olmaya ve öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebileceği bir ortam yaratmaya çalışırım. Bir öğrenciye kızsam da sınıf içinde bunu asla yansıtmam. Fikrini özgürce belirtir.” görüşünü ifade etmiştir. Kıdemi 7 yıl olan bir Müzik öğretmenine göre, “Çok fazla özgürlükçü tutumun sınıf düzenini bozabileceğini düşünüyorum. Fakat öğrencinin yaşına göre değişiklik göstereceğini düşünüyorum. Belki kurallar çerçevesinde demokratik bir tutum başarıyı tetikler.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (6 kişi) sınıf içinde meydana gelen olumsuz bir davranış karşısında olumsuz davranışı sergileyen öğrencileri eleştirdiğini, uyardığını, bazı öğretmenler (5 kişi) ise sınıf içi olumsuz davranışlar karşısında bütün öğrencileri aynı anda uyardıklarını, eleştirdiklerini, 2 öğretmen ise tüm öğrencileri uyardıklarını, aynı zamanda olumsuz davranışı yapan öğrencilerle birebir görüşme yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğrenci görüşlerine (9 kişi) göre ise sınıf içinde meydana gelen olumsuz öğrenci davranışları karşısında öğretmenler, olumsuz davranışı gerçekleştiren öğrencileri uyarmakta, eleştirmektedir. Ancak, araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı, sınıf içinde karşılaşılan olumsuz öğrenci davranışlarına karşı bütün öğrencileri uyardıklarını, eleştirdiklerini belirtmişlerdir. Kıdemi 11 yıl olan bir Türkçe öğretmeni “Olumsuz davranışı sergileyen öğrenciyi uyarırım. Bir kişinin yaptığı hatanın bedelini tüm öğrenciler ödememeli. Sadece hatalı öğrenciyi uyardığım için diğer öğrenciler olumsuz tepki geliştirmez.” görüşünü belirtirken, kıdemi 6 yıl olan Sosyal Bilgiler öğretmenine göre, “Sınıf içinde öğrenciye yüklenmek doğru değil, tabii ki yaptığı yanlışın farkında olacak şekilde konuşulmalı ama rencide etmek psikolojisini olumsuz yönde etkileyecektir. Genel konuşup, bireysel olarak görüşmek daha doğrudur.”

Sınıf kurallarının nasıl belirlendiğine ilişkin olarak öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlası (6 kişi), öğretmenlerin sınıf kurallarını kendilerinin belirlediğini, öğrencilerin yarıya yakını (7 kişi), ise öğretmenlerin sınıf kurallarını öğrenciler ile birlikte belirlediğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine göre, sınıf kurallarının öğretmenler ile birlikte belirlenmesi, öğrencilerin sınıf kurallarına isteyerek uymasına olumlu katkılar sağlamaktadır. Öğrencilerin yapılacak olan etkinliğe bizzat katılması, öğrencilerin katılımını dolayısıyla, kurallara uyma oranlarını arttıracığı açıkça görülmektedir.

Nitekim yapılan araştırmalarda da etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin sınıf kurallarını öğrenciler ile birlikte belirlemesinin önemli koşul olduğu ifade edilmiştir. Kıdemi 5 yıl olan bir Matematik öğretmeni “*Sınıf kurallarını sene başında öğrencilerin katılımıyla belirlerim. Ayrıca bu kuralların neden gerekli olduğunu açıklarım. Öğrencilerin kendilerinin karar verdiği kurallara uymaları daha kolay oluyor.*” görüşünü belirtmiştir.

Etkili bir sınıf yönetimi için gerekli olan koşullardan biri, öğretmenlerin öğrencileri ile ortaklaşa sınıf kurallarını oluşturmasıdır. Ortaklaşa oluşturulan kurallara öğrenciler daha fazla uyum göstermekte ve kendileri de kural oluştururken alınan kararlara katıldıkları için, kararların yerine getirilmesine ilişkin sorumluluk almaktan da kaçınmazlar (Gündüz ve Can, 2013:435).

Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerin sınıf içinde yapmış olduğu olumsuz davranışlardan etkilendiklerini ve bunun sonucunda tüm sınıfa karşı değişik tepkiler sergileyebildiklerini belirtmişlerdir. Ancak, öğretmen görüşlerine göre, yıllar ilerledikçe, tecrübe kazandıkça, sınıfa karşı gösterilen olumsuz tutum ve davranışlarda azalma olmaktadır. Bir öğretmen görüşüne göre, “*Bazı sınıflarda sınıf yönetimini olumsuz etkileyen birkaç öğrenci oluyor. Ve o sınıfa giderken hep olumsuz duygular oluşuyor. Derse isteksizlik, o sınıfa gitmek istememem gibi olumsuz davranışlar sergilememe sebep oluyor.*”

Öğretmenlerin sınıfa karşı sergilenen olumsuz davranışların neler olduğuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, sınıf içi olumsuz tutum ve davranışlardan etkilendikleri, bunu davranışlarına yansıtıtlıkları ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin tüm öğrencilere karşı sergilediği ve öğrenciler tarafından da hissedilen, olumsuz davranışlar, öğrencilerde yeni olumsuz davranışlar oluşmasına, dolayısıyla sınıf yönetimi başarısının olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bir öğretmen görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “*Sınıfa karşı soğukluk, o sınıfa girmek istememe gibi davranışlar sergileyebiliyorum. Bazen çok sıkıntı yaşandığı zaman evet beni de bu tutum etkiler. Motivasyonum düşer. Adaptasyonum dağılır. Eğer sinirlenirsem konuya hâkimiyetim tamamen bitebilir.*”

Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını arttırmak için öğrencilerden beklentilerinin neler olduğuna ilişkin görüşlerine göre, öğretmenler öğrencilerden genel olarak, derse ilgi göstermeleri, istekli olmaları, başarılı olmaya odaklanmaları, saygılı birey olmaları, birbirlerine ve öğretmenlerine değer vermelerini, disiplinli olmalarını, okul kurallarına uymalarını, öğrenmeye odaklı olmalarını, öğretmen ve diğer arkadaşlarıyla empati kurmaları, ciddiyeti korumaları, dersi dikkatli dinlemeleri, derse hazırlıklı gelmeleri ve ödevlerini zamanında yapmalarını beklediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin sınıf içi olumsuz davranışları olarak gösterebileceğimiz davranışları azaltma, ortadan kaldırmaya yönelik beklentileri olduğu görülmektedir. Katılımcı bir öğretmen öğrencilerden beklentilerini şu şekilde belirtmiştir: “*Dersi dikkatli dinlemelerini, okul ve sınıf kurallarına uymalarını, derse hazırlıklı gelmelerini ve ödevlerini zamanında yapmalarını isterim.*”

Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını arttırmak için ailelerden değişik beklentileri bulunmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre, aileler öğretmenle işbirliği yapmalı, sık sık çocuğunun durumunu sormalı, olumsuzlukları öğretmenle paylaşmalı, çocuklarına destek ve motivasyon sağlamalı, öğretmen okul işbirliği içerisinde hareket etmeli, sorumluluklarını yerine getirmeli, araç gereç temini sağlamalı, çocuğuna iyi bir model olmalı, çocuğuna uygun çalışma ortamı hazırlamalı, sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda ise uyarıcı ve hatırlatıcı olmaları gerekmektedir. 31 yıl kıdeme sahip bir Matematik Öğretmeninin ailelerden beklentileri şu şekildedir: “*Öğretmenle işbirliği yapmalı, çocuğunun durumunu sık sık sormalı, olumsuzlukları öğretmenle paylaşmalı, çocuklarına destek ve motivasyon sağlamalı. Çocuğuna iyi bir model olması, çocuğunun her zaman yanında ve destekleyicisi olması ve öğretmenlerle işbirliği içinde olması gerekir.*”

Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını arttırmak için okul yönetiminden beklentilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretmenlere göre, okul yönetimleri sınıfların fizikî bakımdan eksikliklerini tamamlamalı, araç gereç yönünden eksikliklerini tamamlamalı ve demokratik bir ortam hazırlamalıdır. Okul yönetimi uygulanabilir çözümler geliştirmeli, her olumsuz davranışa gerektiği şekilde disiplin kuralları uygulanmalıdır. Öğretmen görüşlerine göre, okul yönetimleri, ailelerle işbirliği içinde olmalı, kararlar zamanında öğretmenlere iletmeli, iyi bir okul kültürü ve okul iklimi oluşturulmalıdır. Bulgular, öğretmenlerin yaşanan veya yaşanabilecek sıkıntılara yönelik beklentileri olduğunu, öğretmenlerin sınıfa rahat, huzurlu girmesinin, öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını arttırabileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Katılımcı bir öğretmen okul yönetiminden beklentileri şu şekilde açıklamıştır: *“Okul yönetimi iyi bir okul kültürü ve okul iklimi oluşturmalıdır. Okul yönetimi öğretmen ile iyi bir işbirliği içinde olmalıdır. Sınıfların fiziki bakımdan eksikliklerini tamamlamaları gerekir. Araç gereç yönünden eksiklikleri tamamlamalı ve demokratik bir ortam hazırlamalıdır”*.

Öğrenci görüşlerine göre, öğretmenler sınıf içinde yapılan olumlu bir davranışı beğendiklerini değişik yöntemlerle göstermektedirler. Öğrencilerin çoğunluğu(6 kişi), öğretmenlerin pekiştirme (küçük ödüller verme, notla ödüllendirme ve sınıf içinde tebrik etme), yöntemini sıklıkla kullandığını belirtmiştir. Ayrıca, öğrenci görüşlerine göre, öğretmenler, sınıfa karşı olumlu tutum gösterme, sınıfta arkadaşlarına örnek gösterme, sınıf içinde takdir etme ve veli toplantısında olumlu davranışı yapan öğrenciyi velilerle paylaşma şeklinde, olumlu öğrenci davranışlarını beğendiklerini ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, olumlu öğrenci davranışları karşısında öğrencilere daha çok şahsi gayretleriyle bir takım ödüller vermektedirler. Okul yönetiminin olumlu davranışları sergileyen öğrencileri ve buna yönelik öğretmen tutumlarını destekleme yönünde katkısının olmadığı söylenebilir. Bu konuya ilişkin bir öğrencinin görüşleri şu şekildedir: *Bir olumlu davranışımız olduğunda ya bizi ödüllendirir, doğru bir şey yaptığımız için bizi sınıfa örnek gösterir. Aferin der veli toplantısında konuşurken veya velimizle konuşurken orada söyler. Öğrenciye küçük hediyeler alır, sözlü notunda artılı puanlar verir, onu tebrik eder.”*

Öğrenci görüşlerine göre, öğretmenlerin güler yüzlü, içten veya sert davranışları sınıftaki öğrencilerin tutum ve davranışlarını değişik şekillerde etkilemektedir. Öğrencilerin çoğunluğu, (6 kişi) öğretmenlerin sert davranmasını daha iyi bulmaktadır. Bazı öğrenci görüşlerine göre (6 kişi) ise öğretmenlerin güler yüzlü olması daha iyi bulunmaktadır. Bazı öğrenciler (3 kişi) ise öğretmenlerin tatlı sert davranması gerektiğini düşünmektedir. Bir öğrenci görüşüne göre, *“Bir olumsuz davranış sonunda öğretmenlerimiz olumsuz davranışı sergileyene ceza verir ya da bir daha yapmamasını söyler. Öğretmenlerimizin bizlere ceza vermemesini isterim, çünkü bu cezalar sınıfı çok kötü bir şekilde etkiliyor. Ancak, öğretmenlerimiz bazen sınıfın tamamını eleştirebiliyor. Bence öğretmenler sorun yaratan kişileri eleştirmeli. Fakat sınıf içinde değil yalnızken yapmalı.”*

Eğitim biliminin belirlediği öğretmen yeterlilik alanları sadece alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi ile sınırlı değildir. Öğrencilerle iyi iletişim kurmada ve rehberlik yaparak onları yönlendirmede, öğretmenlerin sevimliliği ve lider kişiliğinin etkisi önemlidir. Mesleğini seven ve sevilen öğretmenlerin öğrenciler üzerinde birçok yönden etkisi olabilmektedir (Gurbetoğlu ve Tomakin, 2011:262).

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (11 kişi) öğretmenlerin sınıf içi kuralların uygulanmasında bütün öğrencilere eşit davrandığını ve bu davranış karşısında öğretmenlerine karşı olumlu duygular geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenci görüşlerine göre (4 kişi) sınıf içi kuralların uygulanmasında öğretmenlerin öğrencilere yönelik farklı davranışlar sergilediğini düşünmektedir. Öğretmenlerin sınıf içi kuralların uygulanmasında genellikle öğrencilere eşit olarak davrandıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak, öğrenci görüşlerine

göre, öğretmenlerin sınıf içi kuralların uygulanmasında öğrencilere farklı tutum ve davranışlar sergilemeleri öğrencilerin, öğretmenlerine ve derse karşı ilgi ve güvenlerinin azalmasına ve ders başarılarının düşmesine neden olabilmektedir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğun göre (12 kişi) öğrencilerin sınıf içi olumsuz davranışları karşısında, öğretmenler genellikle sınıfa bağırarak veya kızarak tepkide bulunmakta ve bu tepki sınıfı olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, öğrenci görüşlerine göre, öğrencilerin sınıf içi olumsuz davranışları karşısında, öğretmenler sınıfı güzel bir dille uyarma, değişik cezalar verme, beden dilini kullanma şeklinde tepkiler de bulunabilmektedir. Öğrenci görüşlerine göre, öğretmenlerin olumsuz davranışı bağırarak veya kızarak çözmeye çalıştıkları, sözlü uyarı yapıldığı, ufak cezalar verilebildiği ve masaya vurarak olumsuz davranışı engellemeye çalıştıkları görülmektedir. Bir öğrenci görüşüne göre, öğretmenler öğrencilerin olumsuz davranışları karşısında *“Sınıfa bağırırlar, kızarlar ve ceza verirler. Uyarır, ceza verir, notla korkutur. Masaya vururlar, bağırırlar, küçük düşürürler. Bunun sonucunda da sınıf öğretmenlere karşı kötü duygular besler. O öğretmenin dersinde çok yaramazlık yapıyorlar.”*

Araştırma bulgularına göre, öğrenciler öğretmenlerinin daha toleranslı olmalarını, sabırlı, güler yüzlü, normal davranmalarını çok sert olmamalarını, sınıfta yumuşak konuşmalarını, az ödev vermelerini, yaramazlar için farklı yöntemler bulmalarını, koruyucu olmalarını, uyarıyı ders dışında yapmalarını, ödüllendirme ve sınıfa hâkim olmalarını istemektedirler.

Buna karşılık, öğrenciler öğretmenlerinin bağırma, sert mizaçlı olma, sınav sonuçlarını geç duyurma, kendi eşyalarını öğrencilere taşıtma, öğrencileri dinlemeden anlamadan kızma, ceza verme, sert tepkiler verme ve notla tehdit etme şeklindeki olumsuz davranışları sergilemelerinden rahatsızlık duymaktadırlar ve bu davranışların sergilenmesini istememektedirler.

Öğrenciler sevdikleri ve model aldıkları öğretmenlerin derslerinde daha ilgili, dikkatli ve başarılı olmaktadır. Alanındaki başarısının yanında öğretmenin, hal, hareket, tutum ve tavırları yoluyla, öğrenciyle iyi bir diyalog kurabilmesi, öğrenci üzerinde olumlu etki bırakması açısından önemlidir. Öğretmenin, öğrenciyi olumlu etkileyecek davranış ve iletişim becerilerindeki başarısının öğrenme açısından önemi sevilen öğretmenin önemini ortaya çıkarmaktadır (Gurbetoğlu ve Tomakin, 2011:262).

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışları öğretmenlerin sınıf yönetimini başarısını doğrudan etkilemekte, öğretmenlerin sınıfa karşı tutum ve davranışları da değişmektedir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarıları, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarına göre şekillenmekte ve değişmektedir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarının artırılabilmesi için sınıf yönetimi becerileri konusunda eğitim ihtiyacı bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmen davranışlarına bağlı olarak farklılıklar gösterdiği, öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına verdikleri tepkilerin öğrenci tutum ve davranışlarını etkilediği görülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmenlere, öğrencilere, okul yönetimine ve velilere yönelik olmak üzere şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışma yalnızca İstanbul Pendik ilçesinde görevli bulunan belirli sayıda branş öğretmeni ve öğrenciyle yapılmıştır. Araştırma daha fazla katılımcı ile gerçekleştirilebilir.
- Çalışma aile ve sosyal çevre boyutuyla ele alınarak genişletilebilir.

- Bu çalışma nitel veri analiz yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Hem nicel hem nitel yöntemler kullanılarak daha geniş bir çalışma yapılabilir.
- Çalışmada sadece branş öğretmenleri ve ortaokul öğrencileri ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın amacına bağlı kalarak görüşme yapılan öğretmenlerden ilk ve orta kademeli okullarda çalışanlar ile sayı artırılarak yapılabilir.
- Öğretmenlere sınıf yönetimi konusunda uzman desteği ile seminerler veya hizmet içi eğitim almaları sağlanabilir.
- Üniversitelerin eğitim fakültelerinde ders olarak verilen sınıf yönetimi dersinin kapsamı genişletilerek uygulamaya yönelik bir ders haline getirilebilir.
- Öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışı yönetim becerilerinin desteklenmesi için okul yönetimleri ile millî eğitim müdürlükleri aracılığı ile öğretmenlere destek ve ödüllendirmeler yapılabilir.
- Öğretmenlere yönelik demokratiklik, özgürlük, özgürlüklerin sınırlılıkları gibi konularda el broşürü dağıtılarak öğretmenlerin bu konuda daha çok bilinçlenmeleri sağlanabilir.
- Öğretmenlerin sınıf yönetimi başarılarını arttırabilmek için veli-öğretmen-okul yönetimi ilişkilerinin güçlendirilmesi sağlanabilir.
- Öğrencilere empati, özgüven ve saygı gibi konularda okul rehberlik servisi aracılığı ile seminerler verilerek öğrencilerin birbirlerine karşı saygı ve sevgileri geliştirilebilir.
- Okul yönetimi ve rehberlik servisi aracılığı ile velilere yönelik çocuk yetiştirmede dikkat edilmesi gereken konular ile ilgili olarak sürekli aile eğitimleri verilebilir.
- Öğretmenlere ders içinde kullanabilecekleri pekiştirmeçer konusunda okul yönetiminin destek olması ve olumlu davranışı desteklenmesi için okul düzeyinde çalışmalar yapılabilir.
- Sınıf yönetimi başarısı için öncelikle okul kurallarının demokratik bir şekilde belirlenip, daha sonra sınıf kuralları belirlenebilir.
- Öğretmenler, öğretim yılının başında öğrencilerle beraber sınıf kurallarını belirlemelidir. Sınıf kuralları açık ve anlaşılır bir şekilde yazılmalı, sınıfta görünecek bir yere asılmalıdır. Öğretmen, öğrencilerinin kişilik özelliklerini çok iyi bilmeli ve öğrencilere yetenekleri doğrultusunda sorumluluklar vermelidir.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, Esmahan. (2001). Sınıf Yönetimiyle İlgili Genel Olgular. Sınıf Yönetimi.Ed.Zeki Kaya. Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Aydın, Bahri. (2004). Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı 39, ss.326-337.

Başar, Hüseyin. (2011). Sınıf Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık. 17.Baskı.

Başaran, İbrahim Ethem. (2008). Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi. Ankara, Ekinoks Yayınevi.

Büyüköztürk, Şener ve Diğerleri. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Pegem A Akademi Yayıncılık, 5. Baskı.

Celep, Cevat. (2008). Sınıf Yönetiminde Kuram ve Uygulama. Ankara, Pegem A Akademi Yayıncılık, 4.Baskı.

Çetin, Barış. (2013). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad), Cilt 14, Sayı 1, ss. 255-269.

Demirtaş, Hasan. (2014). Sınıf Yönetiminin Temelleri. Etkili Sınıf Yönetimi. Ed.Hüseyin Kıran. Anı Yayıncılık, 9.Baskı. Ankara.

Erden, Münire. (2001). Sınıf Yönetimi. Alkım Yayınları. 1. Baskı: Ankara.

Gangal, Merve. (2013). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Sınıfta İstenmeyen Davranışlarla Başa Çıkmaya Yönelik Uygulamaları ve Sınıf Yönetimi Stratejileri Hakkındaki İnançlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Gurbetoğlu, Ali ve Tomakin, Ercan. (2011). Sevilen ve Sevilmeyen Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, s. 261-276.

Gündüz, Yüksel ve Can, Ertuğ. (2013). Öğrenci Görüşlerine Göre İlköğretim ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi İlkelerine Uyuma Düzeyleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, Cilt 19, Sayı 3, ss. 419-446.

Hayva, Zeynep. (2010). Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Becerilerinin İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Olumsuz Davranış Göstermelerindeki Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Okutan, Mehmet ve Diğerleri. (2006). Sınıf Yönetimi. Ed. Emin Karip, Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Özyürek, Mehmet. (2004). Sınıfta Davranış Değiştirme-Uygulamalı Davranış Analizi. Ankara, Kök Yayıncılık.

Sarıtaş, Mustafa. (2006). Öğretmen Adaylarının Değerlendirmelerine Göre Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Değiştirmek ve Düzeltmek Amacıyla Yararlanılan Stratejiler. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XIX(1), ss. 167-187.

Sirkeci, Bahtiyar. (2010). Özel ve Devlet İlköğretim Okulları Birinci Kademesindeki Öğretmenlerin, Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları Disiplin Sorunları ve Yaklaşım Biçimleri. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.

Şahin, Ayfer. (2011). Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 12, Sayı 1, ss. 239-259.

Tavşancıl, Ezel ve Aslan, A. Esra. (2001). İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. İstanbul, Epsilon Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu(TDK).(2014). Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/>, Web adresinden 20 Eylül 2014 tarihinde edinilmiştir.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı.